

svět myšlivosti

5
2007

měsíčník
pro myslivce
a přátele přírody

ročník 8 48,- Kč

*Nová soutěž
pro lovce smrců*

Bonus
ODPOVĚDNOSTI

Slosování pojistek
odpovědnosti pro 100 000
pojištěnců Halali, a. s.

Téma měsíce

Lovecká turistika ve světě

64!
STRAN

Dravci používaní v sokolnictví

Ing. Vladimír Spejchal

Na úvodní článek o historii sokolnictví (Svět myslivosti č. 3/2007) navazujeme v tomto čísle časopisu pokračováním, v němž věnujeme pozornost dravcům používaným v sokolnictví. Nepočítaje kondory, zahrnuje ptáččí říše dva řády dravců (Falconiformes a Accipitriformes) čítající asi 300 druhů, z nichž člověk postupem času vybral jen několik nejuhodnějších pro využití při lovu.

Jednotlivé druhy dravců se v oblastech svého výskytu vyvíjely v souladu s životními podmínkami a nabídkou potravy. Časem se vyvinuli dravci lovící např. výhradně hmyz, ryby nebo plazy, pouze letící kořisti, nebo naopak kořisti pohybující se po zemi, dravci specializovaní (např. včelojed lesní, který se živí hlavně larvami vos), ale i dravci velmi univerzální. Zvláštní skupinou řádu Accipitriformes jsou dravci živící se mršinami – především supi.

Ne všichni dravci se hodí k sokolnictví. To, který druh je využitelný k sokolnickému lovu, se ukázalo v historii

Sokol lovecký s kořistí.

v souvislosti s geografickými podmínkami, možnostmi získávání dravců z přírody či odchovem, jejich požadavky na druh kořisti a výkonnosti. Rozhodujícím faktorem pro výběr konkrétního druhu bylo a je jeho genetické vybavení k určitému způsobu lovu a schopnost spolupracovat s člověkem.

Z hlediska sokolnictví dělíme dravce do tří skupin.

DRAVCI VYSOKÉHO LETU

První skupinu tvoří historicky nejvyužívanější a z hlediska sokolnictví nejcennější dravci – sokolovití, které řadíme do skupiny tzv. dravců vysokého letu neboli dlouhokřídlých (anglicky „longwings“). Všichni lovecky využívaní ptáci této skupiny taxonomicky patří do rodu *Falco* a vyznačují se dlouhými zašpičatělými křídly. Jsou schopni lovit střemhlavým útokem, někteří z nich loví pouze v letu (např. sokol stěhovavý nebo ostříž lesní), jiní jsou univerzálnější a loví jak kořisti letící, tak pohybující se na zemi (např. rarozi). V sokolnictví se využívají téměř výhradně k lovu pernaté

zvěře, i když jsou známy také případy rarozů vycvičených na zvěř srstnatou (historické prameny hovoří o malých druzích gazel lovených rarozy ve spolupráci se psem; dnes se s rarozy loví zajáci). Poté, co se zmocní kořisti, ji rychle usmrtí přerušením vazy zobákem. Obliba dravců vysokého letu mezi sokolníky je dána jejich loveckými schopnostmi, přitažlivou podobou útoku na kořisti ve velkých výškách, ale i vztahem k člověku.

Z hlediska sokolnictví v Evropě patří do této skupiny sokol stěhovavý, raroz velký, raroz lovecký, raroz jižní, dřemlík tundrový, poštolka obecná a ostříž lesní. Na severoamerickém kontinentu nahrazuje raroza velkého a jižního raroz prérizní, z menších druhů je využíván pouze dřemlík. Tradičně sokolnictví v arabských státech se opírá o raroza velkého, vzácnějšími druhy jsou sokol stěhovavý nebo jeho menší „kopie“ – sokol šahin (někdy klasifikován jako poddruh sokola stěhovavého). Dnešní arabští sokolníci využívají díky umělým odchovům širší paletu

sokolů, nezřídka i jejich hybridní formy.

Sokol stěhovavý je díky kompaktnosti svého těla s malými plochami křídel nepřekonatelný v kvalitě střemhlavého útoku. Ve střední Evropě je v současnosti nejpoužívanějším loveckým dravcem. Využívá se především k lovu bažantů, vzácněji kačken a v jihozápadní Evropě i orebic, přičemž používá loveckou „taktiku“ tzv. krouživého čekání. Krouží ve výšce nejčastěji 100-150 m nad sokolníkem a ohařem. Pes na pokyn vůdce vypíchne vystavovanou zvěř a sokol ji uloví střemhlavým útokem. Při útoku může dosáhnout rychlosti přes 300 km/hod.

Rároz velký je ve srovnání se sokolem díky svému mírně štihlejšímu a delšímu tělu a křídly s větší plochou naopak výkonnější ve vodorovném a stoupavém letu a mnohem lépe zvládá vyrovnávání úhybných manévřů kořisti. Proto byl využíván k lovu ptáků, kteří hledají únik obratným letem ve výškách (např. volavky v Evropě, drop obojkový na

Foto Martin Faehomec

Zleva: sokol stěhovavý, raroh velký a raroh lovecký.

Foto Jan Šimánek

Foto autor

Arabském poloostrově) a byl za kořisti vrhán ze sokolníkovy pěsti. Dnešní sokolníci, především z Evropy, nejčastěji cvičí rarocha ke krouživému čekání stejně jako sokola stěhovavého. Pouze Arabové zůstávají věrni své tradici.

Raroh lovecký je největší, nejsilnější, nejušlechtlejší a nejvýkonnější ze všech sokolovitých využívaných k lovu. Tento drahokam světového sokolnictví zvládá střemhlavé útoky s bravurností sokola stěhovavého, nad něj ho však staví větší síla, obratnost a nepřekonatelná rychlost ve stoupavém letu. Nevýhodou rarocha loveckého je jeho „složitější“ povaha a větší náročnost chovu. Stejně jako v historii patří do rukou pouze nejzkušenějších sokolníků.

DRAVCI NÍZKÉHO LETU

Druhou a značně rozšířenou skupinou jsou tzv. dravci nízkého letu neboli krátkokřídli („shortwings“). V našich podmínkách k nim patří především dva druhy rodu *Accipiter* – jestřáb lesní a krahujec obecný, kteří jsou oblíbeni zejména pro loveckou výkonnost a odvahu, u krahujců občas hraničící s hazardem. Oba druhy si jsou

velmi podobné tvarem kratších zaoblených křídel a delším rýdovákem. Tvar těla jim zaručuje vysokou startovní rychlost a obratnost ve finální fázi útoku (loví rychlým, úderným útokem), po němž kořist usmrtí stiskem pařátů. Jde o univerzální lovce, a to jak z hlediska druhu kořisti, tak typu krajiny. V historii byl jestřáb často využíván k lovu ve spojení s ohařem, který vystavoval zvěř tím, že zalehl (způsob lovu sokolníků středního stavu, jemuž byl zapovězen lov se sokoly).

Jestřáby a krahujce si velmi oblíbili japonští sokolníci, kteří s nimi často loví. Na americkém kontinentu se k dravcům nízkého letu řadí káně rudochvostá a káně Harrisova. Tito netradiční lovečtí dravci se objevují v současnosti ve stále větší míře i u sokolníků v Evropě, bohužel na úkor tradičních jestřábů.

Jestřáb lesní je historicky nejvýznamnějším zástupcem skupiny dravců nízkého letu. Jde o středně velké, univerzálního dravce, který je zpravidla vrhán ze sokolníkovy pěsti na kořist pohybující se či stojící v kratší vzdálenosti od sokolníka. Jestřáb vedený k so-

kolnickému lovu loví nejčastěji bažanty a zajíce. V Anglii je využíván v součinnosti s fretkou též k lovu králíků.

ORLI

Třetí a poslední významnou skupinou loveckých dravců jsou orli. Jde o největší lovecké dravce s mohutným tělem, dlouhými širokými křídly a obrovskou silou stisku pařátů.

Jednoznačně nejvyužívaněj-

ším orlem v sokolnictví je orel skalní, který předčí kombinací velikosti, síly a inteligence všechny své příbuzné z rodu *Aquila* i ostatních rodů orlů.

Pradávnou tradici využití orlů k lovu založily středoasijské národy, pravděpodobně když hledaly způsob lovu antilopy sajgy tatarské v otevřené stepní krajině. Dodnes používají své berkuty (orly skalní) k lovu zajíců, lišek

Foto Marek Matucha

Foto Marek Matuška

Zleva: jestřáb lesní, krabujec obecný.

Foto Laděk Bartoš

Foto Marek Matuška

Orel jestřábí.

a jsou známy též případy ulovení stepního vlka. Lov probíhá tak, že sokolník jede se „zastíněným“ orlem (orel má na hlavě koženou čepičku, která mu zakrývá výhled) na koni a když uvidí lišku, sejme orlově čepičku a vypustí ho. Ten, zpravidla po několika útocích, váže kořist. Takto s orly loví především Kazaši a Kirgizové, pro něž je orel a popsaný způsob lovu nepostradatelným symbolem nejen historie, ale i současnosti.

Na evropském a americkém kontinentu byl lov orlem v minulosti na okraji zájmu. Teprve v posledních desetiletích došlo

k jeho popularizaci především ve střední a západní Evropě, a to hlavně díky českým a slovenským sokolníkům, kteří jsou v současnosti evropskými mistry ve výcviku orlů. Dnešní lov obvykle neprobíhá z koně, loví se obdobně jako s jestřáby, avšak útoky mohou být vedeny na mnohem větší vzdálenost. Kořistí orlů jsou v současnosti zajáci, lišky a vzácněji srnčí zvěř.

Ještě jeden dravec ze skupiny orlů stojí vzhledem k využití v sokolnictví za zmínku. Je to **orel jestřábí** (rod *Hieraetus*), pták výrazně menší než orel skalní, pro-

porcemi těla na první pohled připomínající velkého jestřába. V poslední době ho využívají především západoevropští sokolníci. S postupně získávanými zkušenostmi z výcviku se tento dravec stává stále žádanější.

Orli jsou obecně velmi nároční na trénink a kontakt se sokolníkem. Musí nalétat mnoho hodin a uplyne spousta času, než získají vyrovnanou povahu. Vyšší hmotnost orla a jeho inteligence kladou nároky na sokolníka – je třeba, aby měl dostatek fyzických sil a zkušenosti s chovem loveckých dravců.

Díky dlouhověkosti orlů pak může přátelství mezi dravcem a člověkem přetrvat i několik desetiletí.

Autor je člen výboru Klubu sokolníků ČMMJ.

Sokolníci na výstavě
Natura viva,
Lysá nad Labem,
23.–27. 5. 2007

U příležitosti 40. výročí založení Klubu sokolníků ČMMJ bude možné v expozici klubu na výstavě Natura viva 2007 zhlédnout lovecké dravce a dozvědět se od sokolníků mnohé zajímavosti o sokolnictví. Jako každý rok budou na výstavě pořádány ukázky výcviku dravců. Všichni zájemci o sokolnictví jsou srdečně zváni.

Podrobné informace o sokolnictví najdete na internetu: www.sokolnictvi.net

Foto Marek Klířsch

Mongolský sokolník s orlem skalním.